

О. М. Кузьменко,
к. е. н., доцент кафедри "Економіка підприємств",
Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті наведено результати компаративного аналізу показників інноваційної діяльності промислових підприємств Луганського регіону.

In the article the results of comparativnogo analysis of innovative performance indicators of industrial enterprises of the Lugansk region are resulted.

Ключові слова: інноваційна діяльність, підприємство, показники.
Key words: innovative activity, enterprise, indexes.

ВСТУП

Проблема формування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств набуває принципового значення в контексті підвищення ефективності господарювання. Мето-

дологічні та практичні засади організації інноваційної діяльності промисловими підприємствами потребують детального опрацювання, оскільки зарубіжний досвід у цій сфері не може бути адаптований в Україні без урахування

Таблиця 1. Обсяг інноваційних витрат промислових підприємств Луганської області [2; 3]

Показники	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2008 р. у%до 2000р.
Загальний обсяг інноваційних витрат, млн грн.	110,3	141,1	49,8	123,3	97,14	334,4	96,91	1343,4	2179,0	1975,5
у тому числі за напрямками діяльності:										
дослідження і розробки										
млн грн.	3,96	2,94	4,37	6,57	14,33	14,67	12,95	19,4	33,82	854,0
%	3,59	2,08	8,77	5,33	14,75	4,38	13,36	1,44	1,55	
придбання нових технологій										
млн грн.	1,56	16,58	7,09	26,11	16,29	0,74	-	3,16	1,28	82,05
%	1,41	11,75	14,23	21,17	16,77	0,22	-	0,23	0,06	
комплексна підготовка і упровадження інновацій,										
млн грн.	101,5	118,74	25,57	79,39	52,83	37,81	56,55	1278,35	1160,2	1143,0
%	92,02	84,15	51,34	64,38	54,38	11,31	58,35	95,16	53,24	
маркетинг, реклама,										
млн грн.	1,04	1,51	1,35	1,44	1,28	1,08	1,5	-	-	-
%	0,94	1,07	2,71	1,17	1,32	0,32	1,55	-	-	-
інші витрати,										
млн грн.	2,24	1,33	11,42	9,79	12,41	280,1	25,91	42,49	983,7	43915,2
%	2,03	0,94	22,93	7,94	12,77	83,76	26,74	3,16	45,14	

впливу фінансової кризи. Для більшості підприємств інновації стають головним фактором розвитку. Ось чому сьогодні характерним є зростання кількості наукових праць, де досліджується інноваційна діяльність. Вітчизняні науковці намагаються обґрунтувати національні інноваційні пріоритети, знайти дійові механізми залучення та ефективного використання інновацій.

ОСТАННІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вагомий внесок у дослідження проблем інноваційної діяльності зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені: В. Александрова, Ю. Бажал, П. Бельський, А. Бодюк, А. Власова, А. Водачек, О. Водачкова, В. Геєць, Н. Гончарова, М. Долішній, Ю. Зиков, С. Ільєнкова, Н. Краснокутська, С. Колупаєва,

Таблиця 2. Розподіл загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності та основними видами промислової діяльності у 2006–2007 рр. [2; 3]

Види промислової діяльності	Всього інноваційних витрат	У тому числі кошти витрачені на				маркетинг, рекламу та інші витрати
		внутрішні дослідження та розробки	придбання нових технологій та розробок	комплексну підготовку виробництва нової продукції		
				придбання основних засобів	поточні витрати	
1	2	3	4	5	6	7
Всього:						
млн грн.	1440,3	23,2	3,16	1302,7	65,7	45,5
%	100,0	1,61	0,22	90,46	4,56	3,15
у тому числі:						
добувна промисловість,						
млн грн.	23,96	-	-	-	23,96	-
%	100,0	-	-	-	100,0	-
переробна промисловість,						
млн грн.	1416,2	23,18	3,16	1279,71	65,05	45,09
%	100,0	1,64	0,22	90,36	4,59	3,18
з неї:						
виробництво харчових продуктів, напоїв та попилових виробів						
млн грн.	10,84	0,134	-	8,344	2,044	0,319
%	100,0	1,23	-	76,97	18,85	2,95
виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення,						
млн грн.	470,16	1,463	0,454	422,0	23,99	22,26
%	100,0	0,31	0,09	89,75	5,1	4,73
Хімічна та нафтохімічна промисловість,						
млн грн.	50,82	14,5	2,51	20,81	5,73	7,26
%	100,0	28,53	4,93	40,97	11,28	14,29
виробництво неметалевої мінеральної продукції,						
млн грн.	53,65	0,143	-	38,68	14,79	0,043
%	100,0	0,27	-	72,1	27,57	0,08
металургійне виробництво,						
млн грн.	801,89	5,28	0,2	770,44	13,91	12,06
%	100,0	0,66	0,02	96,09	1,73	1,5
машинобудування,						
млн грн.	23,26	1,67	-	15,03	3,41	3,14
%	100,0	7,17	-	64,63	14,68	13,52

А. Коренний, О. Кузьмін, А. Кутейников, О. Лапко, Д. Львов, І. Макаренко, Б. Патон, С. Покропивний, Й. Петрович, П. Перерва, Я. Плоткін, А. Пригожин, А. Перлак, А. Савченко, Б. Санто, Б. Твісс, М. Туган-Барановський, В. Терехов, М. Чумаченко, Й. Шумпетер, А. Яковлев та інші [1]. Цей список можна розширити, враховуючи, що із зазначеною проблематикою тісно переплітаються питання науково-технічного прогресу, нової техніки та багато інших. Однак масштаби та рівень аналізу інноваційної діяльності вітчизняних підприємств залишаються, на наш погляд, недостатніми. Свідченням цього є відсутність на практиці реального впливу на ситуацію з інноваційної діяльності.

Метою статті є проведення компаративного аналізу показників інноваційної діяльності промислових підприємств Луганської області.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Інноваційна діяльність підприємств може бути охарактеризована за допомогою різних показників — як загальних, так і тематичних. Найбільш важливими

є витрати. Загальний обсяг інноваційних витрат за 2000–2008 рр. у промисловості Луганської області (табл. 1) зріс майже у 20 разів (1975,0%), у тому числі у 11,4 рази (1143%) на комплексну підготовку і запровадження інновацій (придбання машин, обладнання, установок, інших основних засобів та капітальні витрати на запровадження інновацій) та лише у 8,5 разів (854%) на дослідження і розробки. Їх зміна у часі також віддзеркалює негативний вплив факторів політичної нестабільності (особливо у 2002, 2004 і 2006 роках) та економічно необґрунтованої активізації інвестиційної діяльності у 2007 і 2008 рр. Так, якщо за 2000–2006 рр. сукупні інвестиції у комплексну підготовку і запровадження інновацій склали 472,4 млн грн., то за 2007–2008 рр. дорівнювали 2438,6 млн грн., або у 5,1 разів більше. До негативу слід віднести також низький відсоток витрат на маркетинг і рекламу, який за 2000–2006 рр. у середньому дорівнював 1,3%, та те, що ці витрати з 2007 р. у статистиці віднесено до інших витрат. Питома вага останніх зросла у 2008 р. до 983,7 тис. грн. і склали 45,14% від загального об-

Таблиця 3. Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн грн. [2; 3]

Показники	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2008р.у % до 2000р.
Обсяг реалізованої інноваційної продукції у фактичних цінах	296,5	157,9	311,0	571,9	1278,5	1449,9	3848,9	7720,3	12393,3	4179,8
у тому числі:										
принципово нової	74,3	102,7	248,6	437,3	929,2	741,1	3242,9	2219,7	2151,0	2895,0
%	25,1	65,1	79,9	76,5	72,7	51,1	84,3	28,7	17,4	-7,7
поставлено на експорт	88,1	26,4	16,9	67,6	267,7	200,4	2257,3	3513,0	9102,7	10332,2
%	29,9	16,7	5,4	11,8	20,9	13,8	58,6	45,5	73,4	+43,5
Обсяг реалізованої промислової продукції	12520,0	12070,1	17347,3	20052,0	8459,0	34687,3	41462,4	53520,0	72780,0	581,3
Питома вага інноваційної продукції у обсязі реалізованої промислової продукції, %	2,37	1,31	1,79	2,85	4,49	4,18	9,28	14,42	17,03	+14,66
Загальний обсяг інноваційних витрат, млн грн.	110,3	141,1	49,8	123,3	97,14	334,4	96,91	1343,4	2179,0	1975,5

сягу інноваційних витрат без їх деталізації. Переважно більшість інноваційних витрат (95,2% за 2002—2007 рр.) припадала на підприємства переробної промисловості. За цей період їх обсяг у металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів зріс у 63,8 рази (6384,1%), а їх питома вага — з 24,8% у 2002 р. до 58,74% у 2007 р.

У виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення вони збільшилися у 24 рази (2427,9%), їх питома вага у 2007 р. склала 33,04%. У виробництві неметалевої мінеральної продукції інноваційні витрати збільшилися у 20 разів (1199,7%). Найменше їх зростання відбулось у машинобудуванні (267,2%) та виробництві харчових продуктів і напоїв (129,7%), тобто галузях з виробництва кінцевих товарів груп "А" і "С", що також є негативом у

розвитку промисловості. З початком активізації інноваційної діяльності 95,02% інноваційних витрат було витрачено на комплексну підготовку виробництва нової продукції, у тому числі 90,46% — це капітальні інвестиції (придбання машин, обладнання, устаткування, програмного забезпечення та інших основних засобів), 4,56% — поточні витрати на виробниче проектування, методи підготовки виробництва нової продукції та їх впровадження (табл. 2). 98,33% витрат на інноваційну діяльність сформувалися на підприємствах переробної промисловості і тільки 1,67% — у добувній.

Витрати ж усіх підприємств переробної промисловості — від 40,97% у хімічній до 96,09 у металургійній — це інвестиції у основні засоби виробництва. Решта — переважно поточні витрати з комплексної підготовки виробництва нової продукції. Практично усі промислові підприємства Луганської області припинили витрачати кошти на внутрішні дослідження й розробки та придбання нових технологій й інших зовнішніх здобутків. Лише на підприємствах машинобудування та хімічній і нафтохімічній промисловості витрати на НДПК роботи складали відповідно 7,17% і 28,53% та 13,52% і 14,29% на маркетинг, рекламу й інші витрати від загальних витрат на їх інноваційну діяльність. Але це у сукупності тільки 1,84% від загальної суми витрат промислових підприємств Луганської області на цей вид діяльності.

Дійсно, вкладення у основні засоби виробництва (тобто інвестиції у основний капітал) створюють умови для зростання обсягів виробництва. Але вони повинні бути орієнтовані й спиратися на перспективні інноваційні розробки та прогнозований попит на нову продукцію на ринках збуту як результат маркетингових досліджень і рекламної діяльності. Тому без активізації робіт на науковій і комерційній стадіях відтворювального циклу результати виробничої стадії (навіть на основній технологічній базі) можуть бути марними. Під впливом сукупності факторів обсяг реалізованої інноваційної продукції підприємствами Луганської області за 2000—2008 рр. збільшився майже у 42 рази (4179,8%), а її питома вага у обсязі реалізованої промислової продукції — з 2,37% до 17,03% (табл. 3). За цей період загальний обсяг інноваційних витрат зріс тільки у 20 разів.

Виробництво принципово нової продукції зросло на 2895,0%, постав-

Таблиця 4. Реалізація інноваційної продукції за межі України, млн грн. [2; 3]

Види економічної діяльності	2006 р.	2007 р.	2007 р. у % до 2006р.
Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України, всього:	2257,3	3513,0	155,63
у тому числі продукції переробної промисловості	2257,3	3513,0	155,63
з неї:			
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення,			
млн грн.	26,01	367,05	1411,7
%	1,15	10,45	+9,3
хімічна і нафтохімічна промисловість,			
млн грн.	2,75	1,14	41,38
%	0,12	0,03	-0,09
металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів,			
млн грн.	2161,3	3093,8	143,12
%	95,76	88,07	-7,69
машинобудування			
млн грн.	44,32	30,63	69,12
%	1,96	0,87	-1,09

Таблиця 5. Частка обсягу реалізованої інноваційної продукції за основними видами промислової діяльності у 2006—2007 рр., % [2; 3]

Основні види промислової діяльності	Всього	у тому числі продукція		
		що зазнала суттєвих змін	удосконалена	нова для ринку
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	81,88	78,75	3,43	1,91
Виробництво коксу, продуктів нафтопереробки	7,43	-	-	7,43
Машинобудування	4,18	3,5	0,68	0,55
Хімічна та нафто-хімічна промисловість	2,47	0,13	2,34	0,29
Виробництво харчових продуктів, напоїв та попинових виробів	2,27	0,97	1,3	-

леної на експорт інноваційної продукції — на 10332,2%, а її питома вага у обсязі реалізованої інноваційної продукції підприємствами промисловими підприємствами Луганської області піднялась з 29,9% до 73,4% у 2008 р.

Проте, всі ці вражаючі досягнення є результатом інноваційного розвитку тільки підприємств переробної промисловості (табл. 4), частка експортованої продукції яких у 2006 р. і 2007 р. відповідно складала у обсязі реалізованої інноваційної продукції 58,6% і 45,5%, а у загальному обсязі реалізованої продукції — 5,44% та 6,56%. До того ж у 2006 р. й 2007 р. від експортованої інноваційної продукції переробної промисловості 95,76% й 88,07% припадало на підприємства металургійного виробництва та з виробництва готових металевих виробів. Решта — 4,24% у 2006 р. і 11,35% у 2007 р. — це продукція ще трьох видів виробництв: коксу та продуктів нафтоперероблення (відповідно 1,15% та 10,45%), хімічної та нафтохімічної промисловості (0,12% та 0,03%) й машинобудування (1,96% і 0,87%). У загальному обсязі реалізованої інноваційної продукції підприємств Луганської області частка експортованої інноваційної продукції металургійних підприємств складала 56,15% у 2006 р. і 40,07% у 2007 р.

У 2006—2007 рр. підприємствами переробної промисловості було вироблено і реалізовано 100% інноваційної продукції, з яких 81,88% припадало на металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів, 7,43% — на виробництво коксу та продуктів нафтопереробки, 4,18% — на продукцію машинобудування та 2,47% — це продукція підприємств хімічної та нафтохімічної промисловості, разом 95,96% (табл. 5).

Підприємства цих видів промислової діяльності забезпечили 82,38% випуску інноваційної продукції, що зазнала суттєвих змін, 28,75% нової продукції для ринків та 6,45% удосконаленої продукції. Серед них за рівнем інноваційності продукції першість посідають підприємства металургії та з виробництва готових металевих виробів.

Частка їх продукції, що зазнала суттєвих змін, дорівнювала 78,75%, удосконаленої 3,43% та нової для ринків 1,91% зі 100% обсягу інноваційної продукції, реалізованої усіма підприємствами переробної промисловості. Продукція решти виробництв практично не відноситься до інноваційної й конкурентоспроможної на ринках. Підсумовуючи результати інноваційного розвитку, відзначимо, що до основних факторів його активізації належать зростання чисельності працівників НДПК підрозділів промислових підприємств Луганської області (219,0%) та загального обсягу фінансування (1976,1%), у тому числі за рахунок власних коштів (822,3%) та банківських кредитів (7258,8%).

Різке зростання обсягу кредитних коштів відбулося протягом останніх 2007—2008 рр. Це дозволило збільшити обсяг реалізованої інноваційної продукції за 2000—2008 рр. майже у 42 рази (4179,8%), у тому числі принципово нової продукції у 29 разів (2895,0%) та поставленої на експорт — у 103 рази (10332,2%). Питома вага інноваційної продукції у обсязі реалізованої промислової продукції збільшилась з 2,37% до 17,03%. Та

усі ці позитивні зрушення були досягнуті завдяки зростанню інноваційної активності підприємств переробної промисловості: металургійної та з виробництва готових металевих виробів, коксу, продуктів нафтоперероблення. Решта підприємств — добувної промисловості, з виробництва електроенергії, газу, води та товарів кінцевого споживання інноваційній діяльності — практично не приділяли уваги, що загрожує їм втратою ринків. Обсяги інноваційних витрат промислових підприємств Луганської області за 2000—2008 рр. збільшились у 20 разів (1975,5%) і повністю співпадали з обсягами фінансування, що свідчить про їх цільове використання. Але майже всі вони використовувались на комплексну підготовку і впровадження інноваційної продукції (у середньому 62,7%, у 2007 р. — 95,2%). У результаті кількість підприємств, що впроваджували нові технологічні процеси, зросла у 1,5 рази (147,1%), майже удвічі (193,7%) зросли ті, що здійснювали механізацію та автоматизацію виробництва.

Одночасно ріст витрат на дослідження і розробки склав 854,0%, але їх питома вага у загальному обсязі інноваційних витрат скоротилась з 3,59% до 1,55%, що свідчить про недостатню увагу цьому базовому виду інноваційної діяльності. У результаті кількість освоєних виробництвом нових видів продукції скоротилась з 258 у 2000 р. до 51 у 2008 р. (19,8%). Кількість підприємств, що займались інноваційною діяльністю, скоротилась удвічі (53,15%), що впроваджували інновації — до 77,0%, що освоювали виробництво нових видів продукції — до 41,0%, такі, що реалізовували інноваційну продукцію — до 55,0% від рівня 2000 р.

ВИСНОВКИ

Таким чином, не зважаючи на наявність позитивних тенденцій (зростання загальної чисельності працівників НДПК підрозділів, обсягів фінансування та реалізації інноваційної продукції), подекуди складалась негативна тенденція до згортання інноваційної активності його підприємств, що загрожує їх економічній безпеці у найближчому майбутньому. Внутрішніх факторів для подолання цих негативних явищ вже недостатньо. Треба розвивати систему зовнішніх факторів прискорення інноваційних процесів, яка охоплювала б усі галузі і види промислової діяльності.

Література:

1. Осика О.П. Економіка й організація інноваційної діяльності: навч. посібн. / [Б.Т. Кліяненко, О.П. Осика, А.І. Акмаєв, Е.М. Ахромкін, І.А. Фесенко]. — Луганськ: ДонДТУ. — 2008. — 341 с.

2. Офіційний інтернет-сайт Державного комітету статистики України. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Статистична інформація Головного управління статистики у Луганській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.lugastat.lg.ua/statinform.htm>.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2011 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА: "САММІТ", "ІДЕЯ", "БЛІЦ ІНФОРМ", "KSS", "МЕРКУРІЙ", "ПРЕСЦЕНТР", "ВСЕУКРАЇНСЬКА ПЕРЕДПЛАТНА АГЕНЦІЯ", "ФЛОРА", "ПЕРІОДИКА", "КОБЗАР", "ДІАДА", "ДОНБАС ДЕ-ЮРЕ", "ДІЛОВА ПРЕСА", "ФАКТОР"